

Trong lịch sử hình thành và phát triển hơn 90 năm của sân khấu cải lương, có một nghệ sĩ có đời 70 năm cống hiến với những thành công rực rỡ trong cả hai lĩnh vực: đàn và sáng tác lời và nhạc.

Ông cũng chính là người góp phần to lớn cho thành công của đội đa số nghệ sĩ cải lương thời hoàng kim. Đó chính là soạn guitar Viện Châu - danh cầm Bảy Bá

Đội nhất thập lục huy chương

Nhà soạn ông, trước tiên là nhà soạn người được mệnh danh “Đội nhất thập lục huy chương” Bảy Bá. Trong những năm 1960, thời vàng son của sân khấu cải lương, có một bộ ba soạn nhạc được mệnh danh là “Tam hùng” bao gồm : Năm Cờ đàn sến, Văn Vĩ đàn guitar phím lõm và Bảy Bá đàn tranh. Đời hiện tại, chắc hẳn ai cũng tay soạn nào vượt qua bộ ba kiệt xuất này.

Ông tên thật là Huỳnh Trí Bá, sinh ngày 21/10/1924 tại xã Đôn Châu, huyện Trà Cú, tỉnh Trà Vinh. Trong gia đình ông là người con thứ Sáu, nên ông lấy nghệ danh Bảy Bá đúng theo cách gọi của người miền Nam.

Năm 12 tuổi ông đã thành thạo đàn tranh và đàn guitar phím lõm. Tuy nhiên ngón đàn tranh của ông đã in đậm sâu đằm trong lòng những nghệ sĩ và người mê điệu. Một ngón đàn mượt mà qua tiếng âm thanh đằm thắm, lúc thì du dương, lúc thì róc rách như tiếng cựa dòng suối thì thắm, lúc véo von như tiếng sến ca, lúc thì trầm lắng như tiếng lòng người mang nỗi u sầu.

Ông đã có công khai phá nỗi u sầu, tạo thêm nỗi u sầu bài học kinh nghiệm cho dàn nhạc cải trong sinh hoạt của tài tử và sân khấu cải lương chuyên nghiệp của Nam Bộ.

Viên Châu, soạn giả ngoi hng ca a sân kh u c i l ng

Tác Giả: Lê Ph c

Thứ Bảy, 04 Tháng 8 Năm 2012 10:32

Soạn giả Kiên Giang tng ca ngi: “Ngón đ n tranh điều luy n ca anh B y Bá nh rót vào h n bài vng c nhng rung đng con tim ca ng i ngh sĩ đã có nhi u v n sng”.

Ông vua vi t l i vng c

Đ n hi n t i, sân kh u c i l ng bi t đ n m t s ít các ông vua: Vua ca vng c Út Trà Ôn, Vua ca vng c hài Văn H ng, Hoàng đ đ a nh a T n Tài. Th nhng, ng i góp ph n quan trng đ a các v vua nói trên lên ngôi báu chính là Viên Châu, ng i đ c m nh danh là “Vua vi t l i vng c”.

Ngh danh Viên Châu có t năm 1950, khi ông vi t v c i l ng “Nát cánh hoa r ng”. T “Viên Châu” hàm ý ch đ u ca “Viên x”, cng v i ch cu i trong tên xã Đôn Châu quê h ng ông, m t cách đ ông nh v quê h ng ngu n c i.

B y m i năm tay vi t tay đàn, ông đã sang tác g n 70 v c i l ng l n nh . Tuy nhiên, ông đ c bi t đ n nhi u nh t v i tài vi t l i vng c v i h n 2000 bài, l p k l c trong làng sân kh u c i l ng.

Nhng sáng tác theo ki u “đo ni đóng giày” ca ông đã góp ph n làm nên nhi u tên tu i: Tình anh bán chi u-Út Trà Ôn, Hoa lan trng-Út B ch Lan, Áo tình đ p m ng i yêu-Ng c Giàu, Ti ng trng tàn canh-Thành Đ c, B ch Thu Hà -L Th y, Tu là c i phúc- Minh C nh, L ng ti ng chuông ngân-Thanh Nga, Hòn vng phu-M Châu, H n Kinh Kha- T n Tài, Lòng d đàn bà-Minh V ng....

Ngh sĩ Ng c Giàu khng đ nh: “Không có Viên Châu là không có Ng c Giàu cũng nh g n h t các tên tu i c i l ng n i ti ng ca c i l ng th i hoàng kim. H i m i 12-13 tu i ông đã vi t cho tôi bài Áo tình đ p m ng i yêu đ tôi thu đĩa và n i ti ng t đ y. Nhi u ngh sĩ khác th i còn con nít nh tôi cũng đ c n i ti ng nh nhng bài ca ca chú B y đo ni đóng giày...”.

Ông t ca Tân C giao duyên

Ông được xem là người tiên phong kết hợp tân nhạc với cổ nhạc thành ra một thể loại mới mà ông đặt tên là “Tân cổ giao duyên”. Sau là vào năm 1958, sau nhiều đêm trăn trở suy nghĩ, nhạc biệt chủng đàn guitar và đàn tranh, ông đã đem bài tân nhạc Chàng là ai? của nhạc sĩ Nguyễn Huệ Thi hòa với bài cổ nhạc. Ông mạnh dạn bỏ hai câu 3 và 4 vì dễ bị trùng lặp, đưa tân nhạc vào, tạo thành một bài tân cổ giao duyên hoàn chỉnh.

Sau đó đưa cho hãng đĩa thu âm và phát hành. Hãng đĩa Hãng Hoa phát hành đĩa tân cổ giao duyên với guitar và đàn tranh, tập các bài tân cổ giao duyên được công đồng thính giả đón nhận. Dù báo chí Sài Gòn lúc bấy giờ đã kích thích lợi ích, nhưng ông vẫn quy tâm tập trung tham gia. Kết quả là, thể loại tân cổ giao duyên đã thành công ngoài mong đợi, và đến hiện tại vẫn được người mến mộ đi tìm kiếm đón nhận.

Cha đẻ của Việt ngữ cổ hài

Thường khi nói về cổ nhạc, người ta nghĩ ngay đến một cái gì đó buồn thê m, bi ai. Thế mà, soạn viên Viên Châu đã “lột ngòi” một cách ngoạn mục để suy nghĩ đó. Năm 1960, ông viết bài cổ nhạc hài đầu tiên mang tên “Đêm tân hôn” cho danh hài Văn Háng ca.

Bài ca đã đưa Văn Háng đến với con đường chinh phục cổ nhạc hài. Tiếp sau đó, ông viết một loạt các bài ca hài khác cho Văn Háng: Tôi nói tiếng Tây, Tôi miền làng tôi, Sáu, Chó mèo đầu cáo, Lá sáu táo quân, Trời Thiên Đái Thánh.... Nhờ vào những bài “đo ni đóng giày của ông”, Văn Háng đã đạt đến đỉnh cao vinh quang khi được mệnh danh là “Vua ca cổ nhạc hài”.

Biết tài viết cổ nhạc ngay từ phòng thu

Nói về cái tài viết cổ nhạc, Viên Châu là người có khả năng “xuất khẩu thành ... cổ nhạc”. Ông có thói quen viết ngay từ phòng thu. Anh em trong nghề vẫn hay kể nhau nghe về hai bài hát viết cho ráo mèo đã được thu đĩa của ông.

Vào khoảng năm 1964, ngay từ phòng thu, ông được yêu cầu viết một bài cổ nhạc để nhạc sĩ Huệ Phác ca thu đĩa từ chối. Tình thế cấp bách, ông nhận lời viết liền. Thế là khi mới người đi rác hai nhạc sĩ Văn Vĩ và Năm Cá từ chối, ông đã viết xong 3 câu đầu của bài cổ nhạc “Nhá mèo”.

Háu Phác vào phòng thu ca xong ba câu đó, thì Viên Châu cũng väa hoàn tät ba câu väng cäi còn läi.

Mät thäi gian sau, cũng täi phòng thu, ông läi đäc yêu cäu viät ngay mät bài cho nghä sĩ Thanh Nhän ca. Thä là ông viät liän bài “Trái khä qua”, läy cäm häng tä viäc nhìn thäy mät anh đäu bäp đi chä mua vä mät thäng đä ăn, trong đó có đäng mäy trái khä qua.

Đäu đáng chú ý là dù đäc viät väi vä, nhäng đây läi là hai bài väng cäi thuäc hàng kiät tác.

Nét đäc säc trong phong cách Viên Châu

Ông đäc mänh danh là Vua viät läi väng cäi không phäi chä vì ông viät đäc đän hän 2000 bài ca, mà còn vì ông đã täo ra cho nhäng bài väng cäi cäa mình mät phong cách riäng, “rät Viên Châu”. Sau đây là mät vài nét näi bät trong phong cách đó :

- Dä ca, dänh : Do có läi thä là thông thäo đàn tranh và đàn guitar phím läm, Viên Châu đã uän läi bài hát mät cách uyän chuyän, mät mà väi cách phân chä rät “vô khuôn”, nên rät dä ca. Đäc biät các bài väng cäi cäa ông có bä cäc rõ ràng, nói theo trong nghä là “không lan man”, nên rät dänh . Có lä đó cũng chính là mät yäu tä quan träng khiän bài ca väng cäi cäa Viên Châu trä nên rät đäi chúng.

- Mät läng Kiän thäc säu räng: Dù dä ca dänh , nhäng các bài väng cäi cäa Viên Châu hàm chäa mät läng kiän thäc rät säu räng. Ông đäa vào bài hát tä dân ca, täc ngä đän các điän tích xa xäa, mà cái hay là ông đäa nhäng kiän thäc đó vào trong bài ca mät cách “rät ngät”.

Chäng hän nhä trong bài väng cäi “Hoa Đào năm ngoái” viät vä mäi tình cäa Thúy Kiäu và Kim Träng, ta tìm thäy hai câu thä trä danh cäa nhà thä Đä Phä :

“Tùng cúc läng khai tha nhät lä,
Cô chu nhät hä cä viên tâm”

(Khóm cúc tuôn thêm dòng lệ cũ,
Con thuyền buồm chèo tạt tình nhà)

Hay hai câu thơ bất hủ của Thôi Hiệu:

“Nhân diễm bất tri hà xứ khứ
Đào hoa y cựu tiếu đông phong”
(Ngái đi pám xứ a đâu rái nhá,
Chá thấy hoa đào cũ tá gió đáng)

hoặc thơ của vua Tống Đác trong bài “Khóc Báng Phi”:

“Đáp cũ kính ra tìm lệ y bóng
Xáp tàn y lệ đi dành hái”

Và còn biết bao diễm tích, thơ văn khác nữa....

- Một nhà thơ lớn: Trong nhiều bài văn cổ của Viên Châu, ta thấy có những bài thơ thuở còn hàng kiát tác, đá đá kháng đánh ráng Viên Châu cũng là một nhà thơ lớn. Chẳng hạn như bốn câu thơ nổi lái trong bài văn cổ “Gánh nác đêm trăng”, kể về tâm sự của một anh nông dân nghèo phải đi làm ăn xa xứ, ba năm sau khi trở về thì ngái yêu gánh nác đêm trăng với mình thuở nào đã sang ngang:

“Năm tháng dài dáu nái đát khách
Nhá em tôi trở lái quê nghèo
Đêm khuya váng bóng ngái thôn ná
Sáng nhá trên cánh lá nhá theo”

Hay bốn câu nổi lái trong bài “Xuân đát khách” (Tâm sự kẻ ly háng) viết về tâm sự của người xa xứ:

“Đät khách bä vä lä bän bä
Nên lòng cä mäi nhä thäng quä
Mäu xuân vä näa xuân vä näa
Tuyät träng räi nhiäu đä tái tä”

- Läi kät thúc bài hát rät đä nhä: Mät nét đäc biät näa trong phong cách Việt Nam Châu, đó là đa số bài ca cäa ông đäu đäc kät thúc bäng hai câu thơ läc bát, mät läi kät thúc rät ngät, rät träng tänh và rät đä nhä. Chäng hän nhä cuäi bài väng cä “Lá Bàng Räi”, ông viät:

“Lá bàng räi räng vä đäu
Lá thu räng hät đäng näu còn đäy”.

Hay trong bài “Tình anh bán chiäu”, hai câu kät cũng là hai câu thơ rät ngät:

“Sông sâu bên lä bên bäi,
Tình anh bán chiäu trän đäi không phai.”

Hoäc hai câu kät trong bài « Lá Träu Xanh » :

« Mäa räi länh buät khung träi,
Anh phäem räi, em (còn) biät tin ai »

Hai câu kät trong bài « Lòng đä đàn bà » cũng rät đäc đäng :

« Cho hay trong đäo vä chäng,
Biät ai chung thäy, ai lòng bäc đän”

Nói v bí quy t sáng tác ca mình, ngh sĩ Viện Châu cho r ng, Khi vi t, không ph i m c trào ra đ u ngòi bút mà đó là tim óc, trí não ca ông đang đ t h t vào đ u bút đ tuôn thành i !

Th t v y, đ vi t thành công, khi vi t, ng i vi t ph i t m quên mình đi và hóa thân vào nhân v t mình đang vi t. Nh v y, Viện Châu đã hóa thân thành công trong hàng ngàn vai di n v i h n 2.000 bài v ng c và 70 v c i lng. Viện Châu th t s là « M t so n gi ngoi h ng», b i trong l ch s hình thành và phát tri n ca sân kh u c i lng h n 90 năm nay, rõ ràng ch a có m t so n gi c nh c nào đ t đ c nhi u thành công r c r nh ông.

Viên Châu đ c nhà n c CS Vi t Nam phong t ng danh hi u Ngh sĩ u tú vào năm 1988. Năm 2012, ông đ c đ c cách phong Ngh sĩ nhân dân cùng v i ba cô h c trò ca mình: Ng c Giàu, B ch Tuy t và L Th y.